

HUKUKİ TESPİT: AŞIRI İFA GÜÇLÜĞÜ

Sözleşme hukukuna egemen olan “sözleşme ile bağlılık” (*pacta sunt servanda*) ilkesi, hukukumuzda da kabul edilmiştir.

Bu ilkeye göre, sözleşme koşulları borçlu için sonradan ağırlaşmış; karşılaştırılan edimler dengesi sonradan ortaya çıkan olaylar nedeni ile değişmiş olsa bile borçlu sözleşmedeki edimini aynen ifa etmelidir.

Ancak bu ilke özel hukukun diğer ilkeleri ile sınırlandırılmıştır. Sözleşmenin yapıldığı anda mevcut denge, sonradan şartların olağanüstü değişmesi ile büyük ölçüde tarafların biri aleyhine katlanılamayacak derecede bozulmuş ise *sözleşme ile bağlılık* ile *sözleşme adaleti* ilkeleri arasında bir çelişki hasıl olacaktır ve artık *sözleşme ile bağlılık* ilkesine sıkı sıkıya bağlı kalmak adalet, hakkaniyet ve objektif hüsnüniyet kaidelerine aykırı bir durum yaratacaktır.

Hukukta bu zıtlık (*clausula rebus sic stantibus*) sözleşmenin değişen şartlara uydurtulması ilkesi ile giderilmeye çalışılmaktadır. Bunun yanında Türk Medeni Kanunu'nun 2. maddesi (*dürüstlük kuralı*) uyarınca sözleşmenin yeniden düzenlenmesi imkanı hasıl olacaktır.

Sözleşmedeki edim ve karşı edim arasındaki dengeyi esaslı surette sarsan olağanüstü olaylara beklenilmeyen olaylar denmektedir. Önceden öngörülemeyen olayların borcun ifasını güçlendirmesi halinde “işlem temelini çökmesi” gündeme gelecektir.

Sonuç olarak; **“durumun değişmesi halinde sözleşmede ısrar etmek dürüstlük kuralına aykırı bir tutum oluşturacaktır”**.

▪ Sözleşmenin Değişen Koşullara Göre Uyarlanması Ve Şartları

Ahde vefa ilkesine mutlak bağlılık doğru değildir. Bazen öyle özel durumlar olabilmektedir ki son çare olarak (*ultima ratio*) uyarlama kurumunun devreye girmesi gerekir.

a. Kanuni Dayanak

TBK'nın 138. maddesi sözleşmenin değişen koşullara göre uyarlanmasını düzenlemektedir. "Aşırı ifa güçlüğü" başlıklı madde şu şekildedir;

"Sözleşmenin yapıldığı sırada taraflarca öngörülmeyen ve öngörülmesi de beklenmeyen olağanüstü bir durum, borçludan kaynaklanmayan bir sebeple ortaya çıkar ve sözleşmenin yapıldığı sırada mevcut olguları,

kendisinden ifanın istenmesini dürüstlük kurallarına aykırı düşecek derecede borçlu aleyhine değiştirir ve borçlu da borcunu henüz ifa etmemiş veya ifanın aşırı ölçüde güçleşmesinden doğan haklarını saklı tutarak ifa etmiş olursa borçlu, hâkimden sözleşmenin yeni koşullara uyarlanmasını isteme, bu mümkün olmadığı takdirde sözleşmeden dönme hakkına sahiptir. Sürekli edimli sözleşmelerde borçlu, kural olarak dönme hakkının yerine fesih hakkını kullanır."

b. Şartları

TBK m.138'in işletilebilmesi için aşağıda sayılan şartların tümünün gerçekleşmiş olması gerekmektedir.

- Olağanüstü durum sözleşmenin yapılmasından sonra ortaya çıkmalıdır.
- Taraflar sözleşmeyi yaparken olağanüstü durumu öngörmemiş olmalı ve kendilerinden öngörmeleri beklenmemelidir.
- Uyarlamayı talep eden kendi kusuru ile olağanüstü olaya sebebiyet vermemelidir.
- Koşullardaki değişiklik sonucu borçlunun sözleşmeye uyması ve böylece borcunu ifa etmesini beklemek dürüstlük kuralına aykırılık oluşturmamalıdır (ifanın beklenemezliği).
- Borçlu borcunu ihtirazı kayıt koymaksızın ifa etmiş olmamalıdır.
- Şartlara bağlı olarak, borçlunun borcunu ifa etmesi "aşırı güçleşmiş" olmalıdır.

Aşırı ifa güçlüğünde uyarlama talebinde bulunan şahsın mali ve ekonomik durumu, iflasa düşüp düşmeyeceği araştırılmaz. Borcun borçlu tarafından yerine getirilmesinin kendisinden beklenemeyecek olması (*diğer bir anlatımla edim dengesinin bozulması yahut işlem ile hedeflenen amacın boşa çıkmış olması*) yeterlidir.

- Yukarıda sayılanlara ek olarak borçlu sözleşme içerisinde yahut sözleşme ilişkisi sürerken **uyarlama talebinden feragat etmemiş olmalıdır.**

- **Yargıtay'ın Konuyu Ele Alışı**

Ülkenin, özellikle 1994 yılından beri içinde olduğu ekonomik koşulların, dövizde meydana gelen artışların ve diğer tüm ekonomik göstergelerin değerlendirilmesi sonucu, ***tacirlerin yabancı para karşılığı yaptıkları sözleşmelerden doğan edimlerini yerine getirip getiremeyeceklerinin önceden öngörülmesi gerektiğinin kabulü*** görüşü Yargıtay'ca benimsenmiştir¹.

Yargıtay'ın aşırı ifa güçlüğü konusunda vermiş olduğu ilke kararı ise 2014/1614 E., 2014/900 K. ve 12.11.2014 tarihli Hukuk Genel Kurulu kararıdır. Bu kararda Yargıtay "*Türkiye'de yıllardan beri istikrarlı bir ekonominin olmadığını belirtmiş ve dolayısıyla Türk parasının değerinin düşmesinde öngörülemezlik unsurunun oluşmadığına*" karar vermiştir.

- **Sonuç**

Son dönemde meydana gelen ekonomik gelişmeler neticesinde, daha öncesinde akdedilmiş olan sözleşmeler bakımından şartlarda köklü değişiklikler meydana gelmiş ve bu durum sözleşmelerin uyarlanması yönünde ihtiyaçlara sebebiyet vermiştir. Ekonomik gelişmeler çerçevesinde sözleşmelerin akıbetinin sağlıklı şekilde yorumlanabilmesi ise yukarıda açıklanan ilkelerin göz önünde bulundurulması ve bu minvalde yorum yapılması ile mümkün olabilecektir.

---

¹ Yargıtay 11. HD 2005/10688E. 2006/11533K.; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 2003/13-332E. 2003/340K.

Ersin Nazalı

Yönetici Ortak,

Avukat, Yeminli Mali Müşavir

enazali@nazali.av.tr

Hatice Zümbül

Direktör,

Dava ve Uyuşmazlık Çözümü

hzumbul@nazali.av.tr

Bu yazıda yer verilen açıklamalarımız, hukuki görüş ve tavsiye niteliğinde olmayıp, konuya ilişkin genel bilgiler içermektedir; bu sebeple belirtilen konularda bir aksiyon almadan önce, bir uzmana danışmanızı tavsiye ederiz. NAZALI'ya işbu dokümanın içeriğinden kaynaklanan veya içeriğine ilişkin olarak ortaya çıkan sonuçlardan dolayı herhangi bir sorumluluk iddiasında bulunulamaz.

Bu yazı hakkında daha fazla bilgi almak için lütfen Av. Ersin Nazalı ve Av. Hatice Zümbül ile irtibata geçiniz